Ćwiczenie 6

Badanie spadku swobodnego

6.1. Zasada ćwiczenia

Metalowa kulka spada swobodnie z różnych wysokości. Mierzony jest czas spadku. Na podstawie otrzymanych wyników wyznacza się przyspieszenie ziemskie.

6.2. Wiadomości teoretyczne

Na początku XVII wieku Galileo Galilei (Galileusz) odkrył prawo, jakiemu podlegają ciała spadające swobodnie na powierzchnię Ziemi. Prawo to brzmi: stosunek dróg przebytych w kolejnych równych przedziałach czasu jest równy stosunkowi kolejnych liczb nieparzystych. Galileusz zauważył, że szybkość spadania ciał nie zależy od ich masy, a wszelkie odstępstwa od tego prawa wynikają z oporów powietrza. Chcąc badać spadek ciał musimy więc albo przeprowadzać doświadczenie w próżni albo wybrać do badań takie ciało, dla którego siła oporu aerodynamicznego będzie zaniedbywanie mała w stosunku do siły ciężkości.

Doświadczenie pokazuje, że ciało puszczone swobodnie porusza się pod wpływem siły ciężkości, którą można zapisać w postaci:

$$Q = m\,g \quad , \tag{6.1}$$

skierowanej pionowo w dół, gdzie m - masa ciała, g – przyspieszenie ziemskie. Zgodnie z II zasadą dynamiki Newtona można zapisać:

$$m\,a = m\,g \quad , \tag{6.2}$$

gdzie a – przyspieszenie ciała. Widzimy więc, że spadające swobodnie (to znaczy bez prędkości początkowej) ciało będzie się poruszać ruchem prostoliniowym jednostajnie przyspieszonym. Droga h, jaką przebędzie ciało w ciągu czasu t wynosi:

$$h = \frac{g\,t^2}{2} \quad , \tag{6.3}$$

a stąd czas spadku z wysokości h jest równy:

$$t = \sqrt{\frac{2h}{g}} \quad . \tag{6.4}$$

W ćwiczeniu mierzymy t dla różnych wybranych wartości h. Wyniki możemy przedstawić na wykresie h w funkcji t lub h w funkcji t^2. W pierwszym przypadku otrzymujemy zależność kwadratową, a w drugim przypadku zależność liniową.

Współczynnik kierunkowy prostej na wykresie h=f(t^2) wyznaczonej przez punkty pomiarowe odpowiada wartości $\frac{1}{2}g$.

Warto się jeszcze zastanowić od czego zależy przyspieszenie ziemskie g. Ciała są przyciągane przez Ziemię zgodnie z prawem grawitacji. Dla ciał znajdujących się na powierzchni Ziemi lub w jej pobliżu siła grawitacyjnego przyciągania ziemskiego wynosi:

$$F_G = G\frac{m\,M_z}{R_z^2} \quad , \tag{6.5}$$

gdzie G – stała grawitacji, m – masa ciał, R_z – promień Ziemi, M_z – masa Ziemi.
Jeżeli zaniedbamy ruch dobowy Ziemi, to

$$g = G\frac{M_z}{R_z^2} \quad . \tag{6.6}$$

Przyspieszenie ziemskie zmienia się jednak nieznacznie wraz z szerokością geograficzną. Jest to związane z obrotem Ziemi wokół własnej osi oraz z jej spłaszczeniem.

6.3. Aparatura pomiarowa

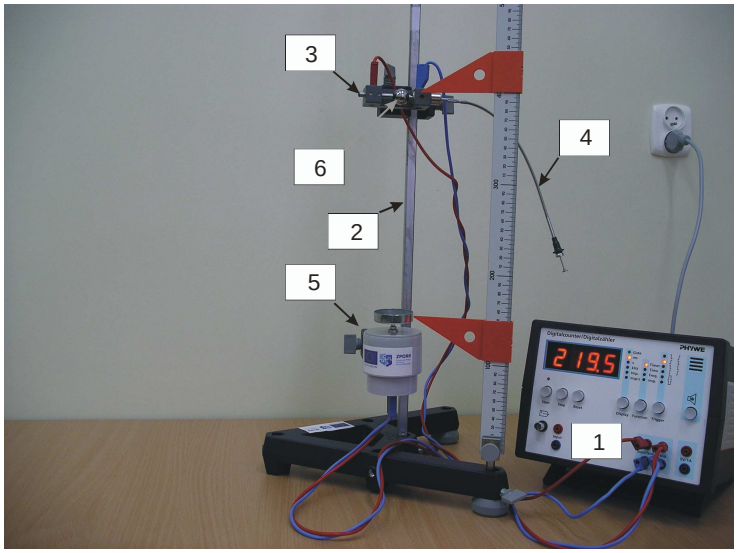

Rysunek 4b.1. Zdjęcie stanowiska pomiarowego.

Układ pomiarowy składa się z:

- miernika czasu (1),
- statywu (2),
- uchwytu kulki (3) z mechanicznym wyzwalaczem (4),
- uchwytu z szalką (5),

- stalowej kulki (6).

6.4. Zadania

W ramach ćwiczenia student może:

- zmierzyć czas spadku kulki z różnych wysokości,
- wykonać wykres wysokości spadku kulki w funkcji kwadratu czasu spadku,
- na podstawie wykresu wyznaczyć wartość przyspieszenia ziemskiego.

6.5. Przebieg pomiarów i opracowanie wyników

Aby przeprowadzić pomiar czasu spadku kulki z określonej wysokości należy ustawić uchwyt kulki (2) i uchwyt z szalką (5) na odpowiednich wysokościach. Szalka musi być wyciągnięta z uchwytu maksymalnie do góry. Następnie włącz miernik (1) i wciskając przycisk **Function** wybierz **timer,** a następnie wciskając **Trigger** wybierz ⎍ ⎍. Teraz należy założyć kulkę (6) do uchwytu (3) i zablokować mechanizm wyzwalacza (4). Wciśnij kolejno **Reset, Start** i następnie uwolnij wyzwalacz. Na wyświetlaczu pojawi się czas spadku. Korzystając ze śruby znajdującej się pod szalką można ją ustawić tak, aby przesunięcie jej w dół o kilka dziesiątych milimetra kończyło pomiar czasu. Aby dokładnie określić wysokość spadku, należy uwzględnić w obliczeniach promień kuli. Jednakże, promienia tego nie trzeba uwzględniać, jeżeli przyspieszenie ziemskie będzie wyznaczone metodą najmniejszych kwadratów z wykresu $h=f(t^2)$ – wtedy prosta nie będzie przechodzić przez początek układu współrzędnych.

6.6. Wymagane wiadomości

1. Kinematyka ruchu prostoliniowego jednostajnie przyspieszonego.
2. Zasady dynamiki Newtona.
3. Prawo powszechnego ciążenia.
4. Przyspieszenie ziemskie.

6.7. Literatura

1. D. Halliday, R. Resnick, J. Walker – Podstawy fizyki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
2. A. Januszajtis – Fizyka dla Politechnik, t. I, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1977.